

Pesah și Moise: De ce nu-l pomenim pe Moșe Rabenu în Hagada șel Pesah?

În Șvi'i șel Pesah (a șaptea zi de Pesah) obișnuim să citim din Șirat Hayam (cântecul mării), din pericopa Beșalah, despre minunea despărțirii mării (Șmot/Exod cap. 14-15), care scoate în relief rolul lui Hakadoș Baruch Hu în împlinirea acestei minuni. Scopul acesteia, în afară de salvarea poporului Israel, este de a-l glorifica pe Moșe în fața poporului, ca fiind trimisul și profetul lui HAȘEM pe acest pământ, după cum este scris în Tora: "Și poporul a crezut în HAȘEM și în robul Său, Moșe" וַיִּאֱמְנוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ (Exod 14:31). Și, bineînțeles, o altă deosebit de importantă țintă este aceea de a trezi în poporul Israelului și în celelalte popoare credința în mărima absolută גדולה a lui Kadoș Baruch Hu și exclusivitatea supremației Lui: "Și egiptenii vor ști că Eu sunt Adonai" וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה (Exod 14:18).

Minunea despărțirii mării a fost numai una dintre minunile care li s-au întâmplat greu încercaților Bnei (copii) Israel în Egipt și în deșert și la care a participat Moșe. El este descris nu numai drept cel care i-a scos pe evrei din Egipt, ci, totodată, cel care a contribuit la consolidarea unității poporului, așa cum reiese din desfășurarea evenimentelor de pe muntele Sinai. Așa că nu-i de mirare că Moșe a intrat în memoria evreilor ca unul dintre fondatorii bazelor credinței evreiești. Din cauza asta, când intenționăm să-l căutăm în Hagada șel Pesah ne copleșește mirarea că el este amintit doar o singură dată și asta într-un mic fragment din pericopa Beșalah. Dar stați, sunt și manuscrise în care numele lui nu apare nici măcar o dată !

"Rabi Iose HaGlili (galileianul) spune: De unde deducem că egiptenii au trecut prin zece plăgi în Egipt și prin 50 pe mare? "În Egipt" - ce spune acest verset? "Și învățații i-au spus Faraonului: „acesta este degetul lui HAȘEM". "Și pe mare" - ce spune aceasta? Și când a văzut poporul lui Israel mâna măreață pe care așezat-o HAȘEM asupra Egiptului, **norodul s-a temut și a crezut în HAȘEM și în robul său, Moșe**".

Cei care au compus Hagada *baalei hahagada*, בעלי ההגדה au avut multe ocazii de a-l aminti pe Moșe. Porțiunea care începe cu cuvintele "La început, strămoșii noștri au căzut în păcatul închinării la idoli" מתחילה עובדי עבודה זרה conține versete din testamentul lăsat de Yehoșua poporului Israel (Iosua 24:2-4). În versetul 5 din acest testament Moșe este amintit pe nume: וַאֲשֵׁלָה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן, "Și am trimis pe Moșe și pe Aharon", dar autorii Hagadalei au ales să nu adauge versetul ăsta. Numele lui Moșe lipsește și din porțiunea "Tatăl meu era arameu pierdut" אבי ארמי אובד, în care se găsește o descriere a istoriei poporului Israel, de la începuturi, până la intrarea în țară. Și din piyutul Dayenu lipsește Moșe, cu toate că aici sunt amintite toate חסדיו - *chasadim*, "îndurările, bunătățile", pe care le-a făcut Hakadoș Baruch Hu poporului Israel: scoaterea din Egipt, despărțirea Mării Roșii și evenimentul de pe Muntele Sinai מעמד הר סיני. În toate acestea, participarea lui Moșe a fost crucială și de maximă eficiență. Atunci cum putem să înțelegem omisiunea numelui lui Moșe din Hagada? Numele lui a dispărut din întâmplare sau intenționat? Merită și vom încerca să ne referim la două explicații posibile.

Prima explicație posibilă este aceea că omisiunea numelui lui Moșe este un artificiu menit să atribuie în mod exclusiv minunile lui Kadoș Baruch Hu. Iată și câteva dovezi în favoarea unei astfel de explicații: noi am văzut că în descrierea despărțirii mării sunt multe obiective și unul dintre ele este preamărirea numelui lui Moșe ca fiind mesagerul lui Kadoș Baruch Hu. Este în afară de orice îndoială că autorii Hagadalei au căutat să deplaseze toată atenția asupra lui Kadoș Baruch Hu. Ei au făcut asta pe baza principiului "nu cu ajutorul vreunui înger, nici cu

ajutorul vreunui înger serafim, nici cu ajutorul vreunui alt sol, ci Hakadoş Baruch Hu însuşi” (din Hagada). Este adevărat că după cum este scris în Exod 14 trecerea mării s-a făcut prin Moşe cu ajutorul bastonului său făcător de minuni (Exod 14:16-21). Însă puţin mai încolo, în Şirat Hayam, cântecul mării (Exod 15) aceeaşi despărţire a apelor mării este atribuită exclusiv lui Kadoş Baruch Hu ! La fel şi în multe Mizmorim de Psalmi, între care 66:5-6, 78:13, 106:9-12, 136:13-15. Situaţia asta de tensiune între salvarea ישועה dumnezeiască şi rolul lui Moşe o regăsim şi în Midraş Mechilta de Raşbi, Beşalah 14:21. Midraşul explică versetul ”Şi Moşe şi-a întins mâna peste mare” (Şmot/Exod 14:21) că Moşe a stat pe malul mării şi şi-a întins toiagul, dar marea n-a reacţionat în nici un fel. Numai după ce a apărut Hakadoş Baruch Hu marea s-a retras. Moşe a spus mării: ți-am vorbit în numele lui Hakadoş Baruch Hu şi nu m-ai băgat în seamă, apoi ți-am arătat toiagul, dar m-ai ignorat. Şi acum, ce-ți este o frică atât de mare, de fugi?” (Psalmi 114:5). Şi i-a spus marea, „nu de tine fug ci de Stăpânul pământului, Hakadoş Baruch Hu”.

O altă posibilă explicaţie a eliminării numelui lui Moşe poate să fie rezultatul controverselor פולמוס pe care evreii au purtat-o cu samaritenii de-a lungul unei perioade de sute de ani. Lupta între cele două credinţe a avut loc între sfârşitul Celui de al doilea Templu (a fost distrus în anul 70 e. n.) şi perioada de Geonim (secolele 9-10). Samaritenii, spre deosebire de evrei, cred numai în cele cinci cărţi de Tora şi în cartea Yehoşua/Iosua. Ei au şi construit un Templu alternativ pe muntele Grizim, lângă Şchem (Nablus). După credinţa samaritenilor, poziţia lui Moşe Rabenu în Tora este cu mult mai mare decât la noi, iar ei cred că acel personaj aşteptat care va veni la ”capătul zilelor”, adică Maşiah, va fi un al doilea Moşe. Ideea asta se găseşte şi în literatura helenistă şi în Noul Testament. Ca un rezultat al acestei controversă anti-samaritene şi poate şi anti-creştină, autorii Hagadalei au găsit de cuviinţă să diminueze locul lui Moşe în Hagada. Asta, probabil, ca să evite un cult al personalităţii practicat într-o serie de grupuri şi care, în momente extreme, ajungea până la divinizare. După ce a fost micşorat locul lui Moşe în Hagada, s-au putut da interpretări diferite întregii poveşti. De exemplu, Rambam (Maimonides), care spune că mesajul principal al Hagadalei este exprimarea recunoştinţei poporului evreu faţă de HAŞEM. Probabil că recunoştinţa asta הכרת תודה o regăsim şi în piyutul Dayenu şi în partea de Hagada care începe nu întâmplător cu fraza; ”de aceea este datorია noastră să mulţumim, să lăudăm, să slăvim, să cinstim, să adorăm, să onorăm ... pe Cel care a făcut posibile toate aceste minuni, pentru părinţii noştri şi pentru noi”, chiar dacă o parte a acestor laude se răsfrâng şi asupra lui Moşe.

לפיכך אנחנו חייבים להודות, להלל, לשבח...למי"

"שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים הללו".

Se cuvine şi, totodată, este semnificativ să terminăm rândurile astea cu ceea ce spune Hagaon din Vilna (Lituania, sec. 18) despre această poveste:” Noaptea asta este o noapte de ”Eu sunt El şi nu altul” **אני הוא ולא אחר - Ani Hu velo acher** şi din cauza asta noi îl pomenim numai pe Kadoş Baruch Hu pentru ca nu cumva oamenii să cadă în greşeală şi să-şi închipuie că mai există o putere dumnezeiască în afară de El”.